

Để tránh vài ngộ nhận

Sau buổi webinar về triết lý Phật, tôi nghĩ nên triển khai những phát biểu của tôi để làm sáng tỏ nội dung, tránh một số ngộ nhận.

1. Đạo Phật là một triết lý, hay một tôn giáo?

Theo tôi, ai cũng biết rõ sự khác biệt giữa tôn giáo và triết lý, và phân biệt đạo Phật của trí tuệ và đạo Phật của đức tin, không cần phải giảng giải dài dòng, ngoài đề. Cá nhân tôi có niềm tin hay không cũng là ra ngoài đề, không liên quan gì đến sự lưu tâm của các thánh giả. Tuy nhiên, tôi cũng xin trả lời : niềm tin của tôi là sự tin tưởng (saddha) ở một vị thầy, một người chỉ đường, chứ không phải là sự sùng tín (bhakti) một vị thần linh hay một thể lực siêu nhiên.

2. Có sự liên quan giữa triết lý và khoa học trong đạo Phật hay không?

Tôi không đặt “vấn đề về sự liên quan giữa triết lý và khoa học trong đạo Phật”. Chủ đề là “triết lý đạo Phật dưới khía cạnh khoa học...”. Dịch sang tiếng Anh là “a scientific view of buddhist philosophy”. Nói một cách nôm na là : Nhìn đạo Phật một cách khoa học. Đây không phải là một bài so sánh “đạo Phật và khoa học”, như đã có một số bài viết.

3. Thiền định là gì?

Thiền định là một phương pháp, và hơn thế nữa một phương pháp điều trị (như phương pháp MBSR, mindfulness based stress reduction), nhưng cũng thuộc về triết lý của đức Phật, là một triết lý hành động.

Chánh định, chánh niệm là hai nẻo đường trong “8 chánh đạo”, “giới, định, huệ” là ba môn học vô lậu dạy bởi đức Phật.

Ở đây, lại có thể có một ngộ nhận nữa: tôi không đặt vấn đề “thiền định có khoa học hay không”. Đặt vấn đề như vậy cũng không khác gì đặt câu hỏi : đá banh, chèo thuyền hay chạy bộ có khoa học hay không?...

4. Kinh nghiệm “thần bí” là thuộc lãnh vực “tâm linh”?

Những kinh nghiệm gọi là “thần bí” như đốn ngộ, nếu cho là thuộc lãnh vực “tâm linh” cũng không sao, nhưng cũng là những hiện tượng tâm lý.

Do đó, chúng được các nhà tâm lý học và khoa học thần kinh nghiên cứu cũng là một điều bình thường, tự nhiên.

Và khi khoa học xếp loại kinh nghiệm này vào các « trạng thái biến đổi tâm thức » (altered consciousness states), thì thiết tưởng cũng không nên chối bỏ chiếc cầu này, bắc lên giữa khoa học và tâm linh, cũng như đức Đạt Lai Lạt Ma đã đóng góp vào, với sự thành lập của Mind and Life Institute.

5. Thế nào là hiểu rõ thêm được Đạo Phật?

Một số người nghĩ rằng: “người đời sau – tức đệ tử Phật – phải dày công tiếp tục diễn giải, bồi đắp lớp này trên lớp nọ, cho người đi sau mình (...) hiểu rõ thêm được Đạo Phật”.

Tôi thì nghĩ ngược lại, và nhiều nhà Phật học cũng nghĩ như vậy: chính các diễn giải, luận bàn của các Tổ và các đệ tử Phật, trong những thế kỷ sau, đã gây thêm

phức tạp, rắc rối, cho người học Phật, và hơn nữa có thể mang lại một số hiểu lầm và mâu thuẫn.

Lama Anagarika Govinda, một tăng sĩ đã bỏ suốt cuộc đời mình để nghiên cứu kinh điển, cũng phải kêu lên rằng: “ba phần tư kinh điển quả là vô ích!”

Tôi tin rằng giáo lý đức Phật rất trong sáng, giản dị và thiết thực; người đời sau (và đời này cũng vậy...) làm cho nó phức tạp, rắc rối thêm lên.

Nhưng dĩ nhiên, ta có thể cảm thấy hiểu rõ hơn đạo Phật nhờ những diễn giải, luận bàn đó. Mỗi người có cách “văn, tự, tu” riêng của mình...

Trịnh Đình Hỷ